

23. Про реалізацію арештованого майна шляхом проведення електронних торгів: Наказ Міністерства юстиції України № 2710/5 від 22.12.2015 р. Дата оновлення: 05.10.2016 р. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1620-15> (дата звернення: 02.02.2018).
24. Про міжнародні договори України: Закон України від 29.06.2004 р. № 1906-IV. Дата оновлення: 20.07.2014 р. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1906-15> (дата звернення: 28.01.2018).
25. Загальна декларація прав людини :декларація ООН від 10.12.1948 р. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/card/995_015 (дата звернення: 28.01.2018).
26. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права: пакт ООН від 16.12.1966 р. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/card/995_043 (дата звернення: 28.01.2018).
27. Конвенція Ради Європи про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом, та про фінансування тероризму. Ратифікація від 17.11.2010 р. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_948.
28. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини: Закон України від 23.02.2006 р. № 3477-IV. Дата оновлення: 02.12.2012 р. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3477-15> (дата звернення: 30.01.2018)
29. Найчастіше українці скаржаться на ЄСПЛ на невиконання рішення судів / Верховний суд України офіційний веб-сайт. URL: [http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/\(documents\)/BB5453638D60C0F8C22580B900478ACB?OpenDocument&year=2017&month=01&](http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/(documents)/BB5453638D60C0F8C22580B900478ACB?OpenDocument&year=2017&month=01&) (дата звернення: 03.02.2018).
30. Положення про автоматизовану систему виконавчого провадження: Наказ Міністерства юстиції України № 2432/5 від 05.08.2016 р. Дата оновлення: 21.11.2017 р. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1126-16> (дата звернення: 02.02.2018).

УДК 347.963(477)

ХАРЧЕНКО В.М.

ПРИНЦИПИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВООХОРОНОЇ ФУНКЦІЇ ДЕРЖАВИ ОРГАНАМИ ПРОКУРАТУРИ УКРАЇНИ: ПОНЯТТЯ ТА ОЗНАКИ

У статті на основі аналізу наукових розробок у сфері реалізації правоохоронної функції держави та дослідження принципів, на основі яких вона здійснюється, визначено ознаки та запропоновано авторську дефініцію поняття «принципи реалізації правоохоронної функції держави органами прокуратури України».

Ключові слова: *принципи правоохоронної функції держави, органи прокуратури, правоохоронна діяльність, правоохоронні органи, поняття, ознаки.*

В статье на основе анализа научных разработок в сфере реализации правоохранительной функции государства и исследования принципов, на основе которых она осуществляется, определены признаки и предложена авторская дефиниция понятия «принципы реализации правоохранительной функции государства органами прокуратуры Украины».

Ключевые слова: *принципы правоохранительной функции государства, органы прокуратуры, правоохранительная деятельность, правоохранительные органы, понятие, признаки.*

In the article, based on the analysis of scientific developments in the sphere of realization of the law enforcement function of the state and the study of the principles on the basis of which it is carried out, the signs are defined and the author's definition of the concept of "principles for the realization of the law enforcement function of the state by the prosecution authorities of Ukraine" is proposed.

Key words: *principles of law enforcement function of the state, prosecution authorities, law enforcement, law enforcement agencies, concept, signs.*

Вступ. Правоохоронна функція держави нерозривно пов'язана з забезпеченням національної безпеки, своєю чергою, її реалізацію забезпечує низка органів державної влади, серед яких окреме місце займає прокуратура України. Власне система органів прокуратури, яка є одним з основних правоохоронних органів, є доволі розгалуженою, оскільки включає в себе багато структурних підрозділів, у складі яких діють різні департаменти, відділи та управління. Єдиноначальність, злагодженість у діях, здійснення діяльності для досягнення спільної загальної мети у системі органів, об'єднаних однією ціллю, мають забезпечувати загальні для всіх структурних підрозділів керівні засади, ідеї, уявлення та цінності або, як їх прийнято називати в юриспруденції, – принципи. Роль принципів діяльності прокуратури, зокрема в межах реалізації правоохоронної функції держави, набуває особливого значення у зв'язку з необхідністю узгодження національного законодавства з міжнародними стандартами і масштабною реформою правоохоронних органів, наслідком якої стала реконструкція системи та повноважень органів прокуратури України.

Питанню основних засад здійснення правоохоронної функції держави органами прокуратури було приділено увагу у низці досліджень, у тому числі монографічного характеру, серед яких: І.М. Білодід, М.В. Косюта, В.І. Малюга, Н.О. Рибалка та інші, проте всі вони були позбавлені ґрунтового комплексного підходу, оскільки предметом наукових пошуків або були окремі принципи діяльності прокуратури, або вони мали описовий характер.

Водночас проведене нами дослідження було б неможливе без методологічного апарату та розробок вчених у науці теорії держави та права (С.П. Погребняк, П.М. Рабінович, О.В. Старчук, О.О. Уварова) та досліджень, пов'язаних із правоохоронною функцією держави, принципів її здійснення та системи суб'єктів забезпечення (О.М. Бандурка, А.І. Білас, Ю.О. Загуменна, А.М. Кучук, С.М. Мельничук, Р.Я. Шай).

Постановка завдання. Мета статті полягає в необхідності проведення аналізу наукових поглядів на основні засади здійснення правоохоронної функції держави та співвідношення їх із діяльністю органів прокуратури України як одного з суб'єктів її безпосередньої реалізації, а також визначення на основі отриманих положень характерних ознак і поняття «принципи реалізації правоохоронної функції держави органами прокуратури України».

Результати дослідження. Категорія «принципи» є загальною та застосовується багатьма науками, але, на відміну від інших категорій, наприклад, таких як функція, яка в праві та математиці має абсолютно різні значення, вона характеризується одноманітністю тлумачення. З одного боку, це полегшує її розуміння, але, а з іншого, під час проведення глибокого дослідження множинність схожих за своєю сутністю визначень, які наводяться в науках, навпаки, ускладнюють з'ясування змісту зазначеної категорії. А тому ми вважаємо за доцільне з метою з'ясування обсягу поняття «принципи» як утворюючого елементу іншого – «принципи правоохоронної функції держави», а також для подальшого визначення основних ознак та дефініції останнього (з урахуванням специфіки здійснення її органами прокуратури України), звернутися до «загальної науки», тобто філософії.

Принцип у філософії розглядається як першооснова, тобто «те, що лежить в основі певної сукупності фактів, теорії, науки; внутрішні переконання людини, ті практичні, моральні й теоретичні засади, якими вона керується в житті, в різноманітних сферах діяльності» [1, с. 519]. З цього приводу слушно зауважує Р.З. Лівшиць: «Принципи охоплюють всю правову матерію – і ідеї, і норми, і відносини – надають їй логічність, послідовність, збалансованість» [2, с. 195], а в принципах права вбачає засіб синтезу світового досвіду історичного розвитку права, накопичувач, що містить досвід становлення, розвитку та реалізації всіх цивілізацій. Це, своєю чергою, свідчить про те, що такі керівні ідеї положення та засади не виникають ситуативно, а формуються у процесі довготривалого розвитку і найчастіше зумовлені актуальними практичними потребами, а тому важко не погодитись з Г.В. Щекіним, який характеризує принцип як «специфічне поняття, змістом якого є не стільки сама закономірність, відносини, взаємозв'язок, скільки наше знання про них. Вони являють собою результат узагальнення людьми об'єктивно чинних законів і закономірностей, притаманних їм спільних рис, характерних фактів та ознак, які стають загальним початком їхньої діяльності» [3, с. 368]. Наведене дає змогу «ототожнювати» принципи з непокритим фундаментом, основою (на підставі якої здійснюється певна діяльність), що у процесі свого становлення, як правило, втілюються в нормах законодавства.

Етимологічне розуміння цього поняття у різних джерелах має одну сутність, але різне забарвлення та означає: а) «наукове чи моральне начало, основу, правило, від якого не відступають» [4, с. 431] (Тлумачний словник живої великоросійської мови); б) «основне вихідне поло-

ження якої-небудь наукової системи, теорії, ідеологічного напрямку і т. ін.; особливість, покладена в основу створення або здійснення чого-небудь, спосіб створення або здійснення чогось; переконання, норма, правило, яким керується хто-небудь у житті, поведінці» [5, с. 693] (Академічний тлумачний словник української мови); в) «першопочаток; те, що лежить в основі певної теорії науки; внутрішнє переконання людини; основне правило поведінки; основну особливість у будові чого-небудь» [6, с. 451] (Словник іншомовних слів); г) «основні, вихідні положення теорії, основні правила діяльності; встановлені, загальноприйняті поширені правила господарських дій і властивостей економічних і соціальних процесів» [7, с. 302–303] (Словник-довідник «Державне управління та державна служба»).

Частина усталених ідей, засад і положень, якими ті чи інші суб'єкти користуються постійно, під час здійснення певної діяльності, зазвичай знаходить своє втілення в положеннях нормативно-правових актів, якими вони керуються. Органи прокуратури не є виключенням, адже в Законі України «Про прокуратуру» закріплені основні засади здійснення ними своєї діяльності, йдеться про ст. 3, яка має назву «Засади діяльності прокуратури». У такому разі звичний для національного законодавства термін «принципи» законодавець замінив на інший – «засади». Останній буквально означає: «1) основу чогось; те головне, на чому ґрунтується, базується що-небудь; 2) вихідне, головне положення, принцип; основа світогляду, правило поведінки; 3) спосіб, метод здійснення чого-небудь» [8, с. 300].

З наведеного вбачається, що категорію «засада» можна тлумачити як принцип, а отже, обидва терміни мають однакове змістовне наповнення, принаймні частково співвідносяться, що дає підстави визначити терміни «принцип» і «засада» як споріднені поняття, що є близькими за своїм сутнісним значенням і такі, що займають рівноцінні місця серед термінологічного апарату, який використовується як у доктринальних дослідженнях теоретичного та прикладного характеру, так і у національному законодавстві. На це фактично вказує Н.О. Рибалка, визначаючи засади діяльності прокуратури як «закріплені у Конституції та інших законах України положення, основи, що залежать від виду держави, зумовлюються місцем та роллю органів прокуратури в державному механізмі, визначають сутність і зміст діяльності прокуратури <...> Засадами діяльності органів прокуратури можна визначити лише ті положення, які зумовлюють вихідні, основні, визначальні моменти їх діяльності як єдиного державного органу» [9, с. 44-45].

Серед різних видів принципів особлива роль відведена правовим принципам, оскільки закріплена на законодавчому рівні ідея чи правило, «прийняте» суспільством або його окремими суб'єктами, залишається не тільки на папері законодавчого акта, а стає частиною правосвідомості, що є набагато важливішим, ніж існування мертвої правової норми, яка не знаходить своєї подальшої реалізації. В юриспруденції сформувались дещо відмінні точки зору з приводу змістовного наповнення поняття «принципи права» або «правові принципи». Так, П.М. Рабінович під принципами права розуміє «керівні засади (ідеї), які визначають зміст, спрямованість правового регулювання суспільних відносин» [10, с. 98]. Аналогічний підхід використовують О.В. Старчук [11, с. 40] та О.В. Смирнов, зауважуючи, що «принципи права виражають сутність такої системи норм, предметом регулювання яких є той чи інший вид суспільних відносин» [12, с. 24].

На відміну від деяких вищенаведених позицій, Т.М. Петоченко переконаний, що «принципи права не є правилами поведінки і не мають головних елементів правової норми: гіпотези, диспозиції, санкції. Тому за допомогою правового принципу не можна врегулювати конкретне суспільне відношення. Правовий принцип дозволяє зрозуміти суть правової норми, що регулює це суспільне відношення чи має регулювати. Таким чином, правові принципи впливають на зміст як чинних, так і майбутніх норм права» [13, с. 7].

Частково підтримуючи наведену думку стосовно того, що самі принципи не є регулятором суспільних відносин, на відміну від правових норм, вважаємо більш обґрунтованим розуміння поняття «принципи права», яке наводить С.П. Погребняк: «Це система найбільш загальних і найбільш імперативних вимог, закріплених у праві, які є концентрованим виразом найважливіших сутнісних рис та цінностей, що притаманні всій системі права і визначають її характер і напрями подальшого розвитку» [14, с. 37]. Схоже визначення пропонує О.О. Уварова: «Це система вимог до належної і можливої поведінки людей, які відображають визнані у суспільстві цінності і утворюють спрямовану на регулювання суспільних відносин ієрархічну єдність» [15, с. 55].

Уся різноманітність принципів, у тому числі правових, у нашому дослідженні обмежується такими, на яких базується реалізація правоохоронної функції діяльності органами прокуратури України. Остання нерозривно пов'язана власне із самою правоохоронною діяльністю, яку А.І. Білас пропонує розглядати у двох значеннях – вузькому та широкому: «У першому випадку –

це правоохоронна діяльність, спрямована на протидію злочинності й іншим правопорушенням. Тобто це спеціалізована діяльність із правової охорони суспільних відносин, якою займаються спеціально утворені для цього органи держави – правоохоронні органи. У широкому розумінні правоохоронна діяльність – це діяльність, за якої спеціально уповноважені суб'єкти забезпечують охорону права від посягань, реалізацію політики держави у цій сфері. Незважаючи на множинність її суб'єктів, така діяльність має єдиний, цілісний характер, є різновидом застосування права за часом, простором і колом осіб, у законі встановлено порядок застосування норм, стадії, процедури, наслідки його невиконання» [16, с. 8].

Доволі ґрунтовно в своєму монографічному дослідженні реалізації правоохоронної функції держави, відповідно, її правоохоронними органами висвітлює сутність та зміст першої за допомогою класифікації Ю.О. Загуменна, поділяючи її на: сукупність внутрішніх (функція охорони прав та свобод особи, функція забезпечення правопорядку) і зовнішніх (участь України в охороні прав і свобод особи на міжнародній арені, участь України у підтримці міжнародного правопорядку) правоохоронних функції [17, с. 63]; головні (направлені на боротьбу зі злочинністю) та допоміжні (контрольна, дозвільна, право роз'яснювальна, аналітична та/або методична, інформаційна, нормотворча, координаційна) [17, с. 65], а також зауважує, що «правоохоронні органи можуть виконувати також інші функції, які взагалі не можна вважати правоохоронними: розвідувальна, забезпечення урядового зв'язку, надання соціальної допомоги (крім власне ресоціалізації громадян), конвойна тощо» [17, с. 68].

З огляду на наведені положення, які визначають власне сутність правоохоронної діяльності можемо говорити про те, що під час реалізації правоохоронної функції держави останню необхідно тлумачити у широкому сенсі, як таку, що не обмежується протидією злочинності, а спрямована також на охорону як правових норм, так і прав громадян. Також, слід підтримати С. М. Мильничука, який акцентує на тому, що «здійснення функцій держави має відповідати певним принципам, оскільки саме принципи виступають у ролі «підвалин» цієї діяльності та задають її «тональність»» [18, с. 46], натомість втілення функцій держави, зокрема у правовій формі, не отримали належного систематичного відображення ані в правовій доктрині, ані в законодавстві. У зв'язку з цим вчений пропонує під принципами правоохоронної правозастосовної діяльності розуміти «основні, відправні ідеї та незаперечні вимоги, об'єктивно властиві правоохоронній формі здійснення функцій держави, які ставляться до безпосередніх носіїв прав і обов'язків у сфері забезпечення законності і правопорядку, захисту прав і свобод людини і громадянина з метою ефективного втілення напрямів діяльності держави в житті» [18, с. 46]. Звичайне, наведене визначення не претендує на догматичність у нашому дослідженні, оскільки останнє має більш широкий предмет і свою специфіку, пов'язану з суб'єктом реалізації цієї діяльності. Цікавими є здобутки дослідження М. Рісмана, в якому він виокремлює такі напрями реалізації правоохоронної функції: «1) попередження окремих порушень громадського порядку, які можуть статися; 2) припинення поточних порушень громадського порядку; 3) стримування загалом потенційних порушень громадського порядку в майбутньому; 4) відновлення громадського порядку після того, як він був порушений; 5) коригування поведінки, яке породжує порушення громадського порядку; 6) реабілітація потерпілих від порушень громадського порядку; 7) відновлення в більш широкому соціальному сенсі з метою усунення умов, які можуть викликати порушення громадського порядку» [19, с. 175–176]. У такому вигляді правоохоронна функція держави представлена у вузькому розумінні, як і в монографічному дослідженні Л.Д. Воєводіна [20, с. 254].

Водночас не досить вдалою, з огляду на зайву постійну прив'язку до категорії правопорядок, вважаємо тезу, наведену в дослідженні Р.Г. Бортвіновим: «Правоохоронна діяльність включає такі цілеспрямовані дії: 1) виявлення загроз існуючому правовому порядку; 2) попередження порушень правопорядку; 3) припинення порушень правопорядку; 4) відновлення правового порядку; 5) застосування заходів юридичної відповідальності до порушників правопорядку» [21, с. 45]. Тому нам ближче розуміння складових елементів цієї функції, запропоноване І.А. Горшеньовим, серед яких він виділяє «охорону конституційного (державного) ладу, охорону прав і свобод людини, охорону власності; охорону громадського порядку, охорону природних ресурсів і навколишнього природного середовища, боротьба зі злочинністю» [22, с. 95].

Розуміння утворюючих елементів правоохоронної функції держави має важливе значення з огляду на її особливість, яка полягає у тому, що вона «визначає напрям та характер діяльності правоохоронних органів. Правоохоронні органи, в свою чергу, покликані здійснювати охорону суспільних відносин, що склалися в державі, та виконувати попередження вчинення протиправних посягань, за які законодавством України визначається відповідна міра юридичної відповідально-

сті» [23, с. 37]. Юридичною наукою вироблені принципи правоохоронної діяльності, тобто ті загальні засади, на основі яких вона має здійснюватись, незалежно від суб'єктів, які її реалізують. Зокрема, А.М. Кучук переконаний у тому, що до них належать такі принципи: «гуманізм; демократизм; соціальна справедливість; рівність всіх перед законом та спеціальні принципи: верховенство права; законність; добропорядність громадян; гласність; взаємодія з органами державної влади України, органами місцевого самоврядування, об'єднаннями громадян, населенням; професіоналізм та компетентність; незалежність суб'єктів правоохорони; безперервність» [24, с. 79].

Органи прокуратури України мають власні напрями реалізації правоохоронної функції держави, які передбачені нормами Конституції України та деталізовані у Законі України «Про прокуратуру». Так, відповідно до норм ст. 131-1 Основного закону держави прокуратура здійснює: «1) підтримання публічного обвинувачення в суді; 2) організацію і процесуальне керівництво досудовим розслідуванням, вирішення відповідно до закону інших питань під час кримінального провадження, нагляд за негласними та іншими слідчими і розшуковими діями органів правопорядку; 3) представництво інтересів держави в суді у виключних випадках і в порядку, що визначені законом» [25], а у ст. 2 Закону України «Про прокуратуру» зазначені напрями діяльності викладені детальніше: «1) підтримання державного обвинувачення в суді; 2) представництво інтересів громадянина або держави в суді у випадках, визначених цим Законом; 3) нагляд за додержанням законів органами, що провадять оперативно-розшукову діяльність, дізнання, досудове слідство; 4) нагляд за додержанням законів при виконанні судових рішень у кримінальних справах, а також при застосуванні інших заходів примусового характеру, пов'язаних з обмеженням особистої свободи громадян» [26].

Заслужує на увагу і законодавче положення щодо здійснення міжнародного співробітництва органами прокуратури (ч. 2 ст. 2 Закону України «Про прокуратуру»), яке можна назвати окремим напрямом їх діяльності як на державному, так і на міжнародному рівнях. Наприклад, із 2005 р. Генеральна прокуратура України є організаційним членом Міжнародної асоціації прокурорів – всесвітнього об'єднання прокурорів, що мають спеціальний консультативний статус при Організації Об'єднаних Націй. Основними завданнями зазначеної інтернаціональної організації, окрім вже визначених нами в межах реалізації правоохоронної функції, є: утвердження всесвітніх стандартів у сфері розслідування кримінальних правопорушень; сприяння боротьбі з міжнародною злочинністю; спільна реалізація антикорупційних заходів; підвищення ролі прокуратури та статусу прокурора; налагодження взаємозв'язків між прокуратурами та прокурорами різних країн із подальшим здійсненням міжнародного співробітництва, у тому числі обміном знаннями та досвідом тощо [27].

Про активну міжнародну співпрацю свідчать звіти органів прокуратури, зокрема звіт прокуратури Кіровоградщини, згідно з яким остання відреагувала на двадцять запитів щодо міжнародного співробітництва від правоохоронних органів таких країн, як Польща, Греція, Чехія та інші. Генеральною прокуратурою України було направлено два клопотання про екстрадицію громадян України для притягнення їх до кримінальної відповідальності, які скоїли низку злочинів та переховувались в Іспанії. І навпаки, до України з іншими державами було екстраговано осіб, які тривалий час знаходились у міжнародному розшуку. Окрім того, в межах міжнародного співробітництва проведено розшук близька сорока осіб, які вчинили кримінальні правопорушення [28]. Ці факти свідчать про те, що міжнародне співробітництво прокуратури з правоохоронними органами інших держав є невід'ємною складовою частиною роботи органів прокуратури України, а тому при дослідженні принципів реалізації правоохоронної функції держави як єдиного і основного напрямку роботи прокуратури, що містить різні складники, необхідно враховувати не тільки засади національного, а й міжнародного характеру.

Основні принципи (засади) діяльності органів прокуратури безпосередньо пов'язані з напрямками їх діяльності, які у сукупності утворюють правоохоронну функцію держави та передбачені у ч. 1 ст. 3 Закону України «Про прокуратуру», а тому справедливо говорити про них як про принципи права, на основі яких органи прокуратури реалізують правоохоронну функцію держави. Ними законодавець вважає такі принципи: «1) верховенства права та визнання людини, її життя і здоров'я, честі і гідності, недоторканності і безпеки найвищою соціальною цінністю; 2) законності, справедливості, неупередженості та об'єктивності; 3) територіальності; 4) презумпції невинуватості; 5) незалежності прокурорів, що передбачає існування гарантій від незаконного політичного, матеріального чи іншого впливу на прокурора щодо прийняття ним рішень при виконанні службових обов'язків; 6) політичної нейтральності прокуратури; 7) недопустимості незаконного втручання прокуратури в діяльність органів законодавчої, виконавчої і судової

влади; 8) поваги до незалежності суддів, що передбачає заборону публічного висловлювання сумнівів щодо правосудності судових рішень поза межами процедури їх оскарження у порядку, передбаченому процесуальним законом; 9) прозорості діяльності прокуратури, що забезпечується відкритим і конкурсним зайняттям посади прокурора, вільним доступом до інформації довідкового характеру, наданням на запити інформації, якщо законом не встановлено обмежень щодо її надання; 10) неухильного дотримання вимог професійної етики та поведінки» [26].

Отже, реалізація правоохоронної функції держави здійснюється відповідно до комплексу принципів, до яких належать: 1) принципи діяльності держави; 2) принципи реалізації правоохоронної функції держави; 3) принципи діяльності прокуратури (головним напрямом якої і є реалізація правоохоронної функції держави): вони поєднують два типи принципів, які стосуються безпосередньої діяльності прокуратури, її зовнішнього прояву та такі, на основі яких здійснюється внутрішня організація роботи органів прокуратури.

Наведений перелік загальної системи принципів реалізації правоохоронної функції держави, на нашу думку, є найбільш вичерпним та логічним. А оскільки вони втілюються безпосередньо в правоохоронній функції, можна представити першу як ціле, частиною якого є власне останній вид діяльності. Водночас принципи діяльності прокуратури (як одного з основних суб'єктів реалізації правоохоронної функції держави) не зводяться виключно до засад, на яких вона провадиться, з огляду на те, що організація її роботи теж базується на фундаментальних положеннях, без яких стає неможливою втілення її основної діяльності. На це вказують М.В. Косюта, пропонуючи вважати принципами прокурорської системи єдність і централізацію, законність, незалежність, гласність [29, с. 213], і В.І. Малюга, який принципами організації роботи прокуратури вважає «поєднання інтересів людини і держави у діяльності органів прокуратури, невідворотність відповідальності та профілактика правопорушень у діяльності органів прокуратури» [30, с. 5]. І.М. Білодід у своєму монографічному дослідженні доходить висновку, що власне «система органів прокуратури визначена як централізована багаторівнева структура, яка побудована на принципах функціональності, предметності, територіальності та внутрішньої організаційної підпорядкованості» [31, с. 7, 16].

Також у наведеній системі ми вважаємо необхідним відокремити принципи діяльності держави та принципи реалізації правоохоронної функції держави, оскільки, по-перше, у представленому вигляді, на нашу думку, їх доцільно розглядати в межах інших наук, зокрема теорії держави і права, по-друге, зазначені принципи стосуються діяльності держави взагалі, а не її окремих органів (принципи діяльності яких можуть відрізнятися між собою залежно від специфіки напрямку роботи), по-третє, принципи, на яких ґрунтується діяльність держави, мають непряме відношення до принципів, якими у своїй роботі керуються органи прокуратури, а тому це питання виходить за межі теми нашого дослідження. Таким чином, враховуючи існування зазначених принципів, надалі приділимо увагу тим принципам, якими керується прокуратура під час реалізації правоохоронної функції держави.

Принципи органів прокуратури відіграють важливу роль в організації її зовнішньої та внутрішньої діяльності, оскільки вони повністю відповідають меті створення та діяльності такого правоохоронного органу, зумовлені її функціями та завданнями та втілюються у кожному виді діяльності, а також безпосередньо стосуються внутрішньоорганізаційного аспекту її роботи (від побудови системи органів прокуратури до питань кадрового забезпечення). Одночасно принципи реалізації правоохоронної функції держави мають відображати міжнародні принципи діяльності прокуратури та відповідати міжнародним стандартам у цій сфері, що нині є надзвичайно актуальним у процесі реформування органів прокуратури, системи судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів у частині «узгодження повноважень та діяльності органів прокуратури з європейськими стандартами», а «невідповідність функцій прокуратури європейським стандартам» [32] (Стратегія реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015–2020 роки схвалена Указом Президента України від 20.05.2015 р. № 276/2015) взагалі визначено як недолік функціонування національного інституту прокуратури.

Відводячи принципам діяльності органів прокуратури України провідне значення у процесі реалізації правоохоронної функції держави, хочемо зауважити, що перші виходять за межі правових принципів, принаймні з огляду на те, що працівники органів прокуратури, окрім вже зазначених принципів, керуються у своїй роботі та приватному житті іншими засадами – моральними принципами, які, з огляду на їх характер, не відображаються у нормах права.

Висновки. Як підсумок наведеної нами характеристики категорій принципів, правових принципів, правоохоронна діяльність держави, принципи правоохоронної діяльності держави, прин-

ципи (основні засади) діяльності прокуратури можемо навести ознаки принципів реалізації правоохоронної функції держави органами прокуратури України: 1) вони являють собою положення, думки, погляди, які прийняті та утверджені в суспільстві щодо виконання органами прокуратури України покладених на них завдань; 2) вони формують загальне уявлення про те, як має здійснюватись правоохоронна функція держави; 3) вони визначають напрями розвитку правових відносин за участю органів прокуратури в сфері правоохоронної діяльності; 4) вони формуються під впливом національних і міжнародних чинників; 5) вони не завжди знаходять правове закріплення у національних нормативно-правових актах, які регулюють діяльність прокуратури; 6) вони проходять тривалий час формування, а не виникають через конкретні поодинокі обставини, пов'язані з функціонуванням органів прокуратури України; 7) вони спочатку формуються та знаходять своє відображення в свідомості працівників органів прокуратури; 8) вони поєднують у собі принципи, на яких базується як зовнішня, так і внутрішньоорганізаційна діяльність органів прокуратури; 9) спрямовані на утворення, забезпечення та охорону прав і свобод громадян, а також інтересів держави; 10) будучи результатом сталого процесу, характеризуються незмінністю та непорушністю; 11) у порівнянні з нормами права принципи реалізації правоохоронної функції держави органами прокуратури набагато складніше змінити, тому що спочатку вони утверджуються в свідомості, а вже потім в законодавстві; 12) визначають підґрунтя для виконання прокуратурою передбачених у законодавстві функцій; 13) втілюються переважно в нормах права, які регламентують діяльність органів прокуратури.

Наведені вище найсуттєвіші ознаки дають змогу запропонувати власну дефініцію поняття «принципи реалізації правоохоронної функції держави органами прокуратури» – це загальні, сталі уявлення, положення, думки, погляди, ідеї про реалізацію функцій органами прокуратури як таких, що майже повністю охоплюють напрями реалізації правоохоронної функції держави, сформовані протягом доволі великого періоду часу, утворені в свідомості суб'єктів такої діяльності та частково закріплені в міжнародних і національних нормативно-правових актах, які визначають напрями розвитку правових відносин у процесі здійснення прокуратурою своїх завдань, а також способи їх роботи та заборони, та спрямовані на утворення, забезпечення та охорону прав і свобод громадян і інтересів держави, як зовнішньоорганізаційного, так і внутрішньоорганізаційного характеру.

Список використаних джерел:

1. Філософський енциклопедичний словник. К.: Абрикос, 2002. 743 с.
2. Лившиц Р.З. Теория права. М., 1994. 224 с.
3. Щекин Г.В. Социальная теория и кадровая политика: монография. К.: МАУП, 2000. 576 с.
4. Даль В.И. Толковый словарь живого великорусского языка: в 4-х т. М.: Гос. Изд-во иностр. и нац. слов., 1955. Т. 3. 560 с.
5. Словник української мови: в 11 т. / І.К. Білодід [та ін.]. К.: Наук. думка, 1970–1980. Т. 7. 1976. 724 с.
6. Морозов С.М. Словник іншомовних слів / С.М. Морозов, Л.М. Шкарапута. К.: Наук. думка, 2000. 680 с.
7. Оболенський О.Ю. Деявне управління та державна служба: словник-довідник. К.: КНЕУ, 2005. 480 с.
8. Словник української мови: в 11 т. / І.К. Білодід [та ін.]. К.: Наук. думка, 1970–1980. Т. 3. 1972. 744 с.
9. Рибалка Н.О. Засади діяльності прокуратури. Право України. 2015. № 6. С. 44–51.
10. Рабінович П.М. Основи загальної теорії права та держави: навчальний посібник. К.: Атіка, 2001. 176 с.
11. Старчук О.В. Щодо поняття принципів права. Часопис Київського університету права. 2012. № 2. С. 40–43.
12. Трудовое право: учебник / Н.А. Бриллиантова, И.Я. Киселев, В.Г. Малов; под ред. О.В. Смирнова. М.: Проспект, 1998. 448 с.
13. Петоченко Т.М. Функции и принципы трудового права Республики Беларусь: общая характеристика и виды. Современные проблемы правоведения. Сборник научных трудов. Минск: БГУ. 2011. Вып. 1. 2011. С. 186–201.
14. Погребняк С.П. Основоположні принципи права (змістовна характеристика): монографія. Х.: Право. 2008. 240 с.

15. Уварова О.О. Принципи права у правозастосуванні: загальнотеоретична характеристика: монографія. Х. : «Друкарня Мадрид», 2012. 196 с.
16. Білас А.І. Правоохоронна діяльність країн ЄС: порівняльно-правове дослідження: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01. Львів, 2016. 23 с.
17. Загуменна Ю.О. Органи внутрішніх справ України як суб'єкти реалізації правоохоронної функції держави: монографія /за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф. О.М. Бандурки. Харків, 2012. 251 с.
18. Мельничук С.М. Принципи правоохоронної правозастосовної діяльності здійснення функцій держави: проблеми виокремлення. Юридична наука та практика: виклики сучасності : зб. матеріалів Міжнародної юридичної науково-практичної конференції «Актуальна юриспруденція» (Київ, 17 вересня 2015 р.). К.: «Центр учбової літератури», 2015. С. 46–49.
19. Reisman M.W. Institutions and Practices for Restoring and Maintaining Public Order. *Duke Journal of Comparative & International Law*. 1995. Vol. 6. № 1. P. 175–176.
20. Воеводин Л.Д. Конституционные права и обязанности советских граждан. М.: Изд-во МГУ, 1972. 300 с.
21. Ботвінов Р.Г. Механізм державного управління. Державне управління та місцеве самоврядування. 2016. Вип. 4 (31). С. 44–50.
22. Горшенева И.А. Полиция в механизме современного государства (теоретико-правовые аспекты): дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01. М., 2002. 237 с.
23. Шай Р.Я. Правоохоронна функція правової держави: теоретико-практичний аспект: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Львів, 2012. 20 с.
24. Кучук А.М. Принципи правоохоронної діяльності. *Юридична Україна*. 2005. № 2. С. 77–81.
25. Конституція України: від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 1996. № 30. Ст. 141.
26. Про прокуратуру: Закон України від 20.01.2018 р. № 1697-VII. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 2015. № 2-3. Ст. 12.
27. Сайт Генеральної прокуратури України. URL: <https://www.gp.gov.ua>.
28. Інформаційно-правовий портал «Українське право» (ІПП УП). URL: http://ukrainepravo.com/law-practice/practice_public_prosecutor/pkzrauserye-ftkvusbkhrshchkhvs-vazozyva-fnoaesvaeqyaoersfkhk-tusntsuaakhtsuy/.
29. Косюта М.В. Прокурорська система України в умовах демократичного суспільства: монографія. Одеса: Юридична література, 2002. 376 с.
30. Малуґа В.І. Принципи організації та діяльності прокуратури України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.10. К., 2002. 14 с.
31. Білодід І.М. Адміністративно-правовий статус органів прокуратури в умовах реформування правоохоронної системи України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.07. Х., 2016. 22 с.
32. Стратегія реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015–2020 роки: Указ Президента України від 20.05.2015 р. № 276/2015. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/276/2015>.